

2009–2014 METŲ EEE IR NORVEGIJOS FINANSINIŲ MECHANIZMŲ ĮGYVENDINIMO VERTINIMO GALUTINĖS ATASKAITOS SANTRAUKA

Vertinimo objektas ir metodologija

Šio vertinimo tikslas buvo įvertinti 2009–2014 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų (toliau – Finansinių mechanizmų) rezultatyvumą ir poveikį bei pateikti išvadas ir rekomendacijas dėl jų įgyvendinimo tęstinumo (rezultatų/poveikio tvarumo) užtikrinimo bei Lietuvos ir šalių donorių bendradarbiavimo stiprinimo. Vertinimu taip pat buvo siekiama prisidėti prie 2014–2021 m. laikotarpio EEE ir Norvegijos fondų lėšų panaudojimo Lietuvoje planavimo bei efektyvesnio įgyvendinimo.

Vertinimas buvo atliekamas atskirų programų lygiu (vertinama 12 programų¹) bei nacionaliniu / Finansinių mechanizmų lygiu. Atliekant kiekvienos programos vertinimą, analizuojamas jos indėlis įgyvendinant du pagrindinius tikslus – (1) skatinant ekonominius, socialinius ar aplinkosaugos pokyčius bei (2) stiprinant bendradarbiavimą. Vertinant pirmojo tikslo įgyvendinimą, programos suskirstytos į du tipus: „nišines“ – koncentruotas, nedidelės apimties programas, nukreiptas į siauros problemos sprendimą, ir bandomąsias – programas, kuriomis išbandomos naujos priemonės arba kuriamos prielaidos naujam veiklos modeliui įgyvendinti. Vertinant antrojo tikslo įgyvendinimą, buvo analizuojama partnerystės programos ir projektų lygiu bei dvišalio bendradarbiavimo fondo ir papildomų veiklų mastas ir nauda.

Vertinimas nacionaliniu lygiu apima atskirų programų vertinimo rezultatų apibendrinimą (sintezę) ir palyginimą, papildomas horizontaliąsias išvalgas, aktualias visoms programoms kaip intervencijų rinkiniui, bei Nacionalinio bendradarbiavimo fondo (toliau – NBF) įvertinimą.

Vertinimui naudoti viešai prieinamų šaltinių, Finansų ministerijos, Centrinės projektų valdymo agentūros, atskirų programų operatorių (toliau – PO) ir projektų vykdytojų pateikti dokumentai bei duomenys. Papildomi duomenys buvo surinkti atliekant interviu su Finansinių mechanizmų įgyvendinimo procese dalyvaujančių institucijų atstovais, elektronines apklausas (projektų vykdytojų, projektų partnerių ir donorių programų partnerių) bei fokusuotą grupinę diskusiją.

---

¹ 2 programos (LT04 „Nevyriausybinių organizacijų (NVO) fondas“ ir „Visuotinis deramo darbo ir trišalio dialogo skatinimo fondas“) nepateko į vertinimo apimtį.

Finansinių mechanizmų vertinimas programų lygiu

Programa LT02 „Integruotas jūros ir vidaus vandenų valdymas“

Vertinant LT02 programą, pažymėtina, jog ji buvo išsklaidyta į didelį skaičių tiriamųjų bei bandomųjų veiklų, kurios papildė ES struktūrinių fondų (toliau – SF) finansuojamas intervencijas. Programos ilgalaikis tikslas buvo pagerinti jūros ir vidaus vandenų valdymo (būklės gerinimo) priemonės. Programa sudarė galimybes tinkamai pasirengti 2-ojo etapo integruotų upių baseinų rajonų valdymo planų įgyvendinimui, surenkant trūkstamus duomenis ir tikslingai papildė ES SF investicijas. Dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo mastas nebuvo didelis, tačiau naujai užmegztas naudingas ryšys tarp projekto vykdytojo ir DPP buvo naudingas šioms institucijoms ir, greičiausiai, bus išlaikytas ir po programos įgyvendinimo. Vis dėlto bendradarbiavimo galimybės nebuvo visiškai išnaudotos, PO nesiėmus aktyvesnio vaidmens ir neįtraukus į programą kitų sektoriuje veikiančių organizacijų, taip pat nevisiškai ir ne visai tikslingai panaudojus papildomų veiklų lėšas.

Programa LT03 „Biologinė įvairovė ir ekosistemų funkcijos“

Programos LT03 intervencijos logika panaši į programos LT02. Bendrasis tikslas buvo pagerinti biologinės įvairovės ir ekosistemų išsaugojimui skirtas priemonės ir efektyviau šį aspektą integruoti į kitas politikos sritis. Programos lėšomis sukurti rezultatai sudarė prielaidas gerinti biologinės įvairovės išsaugojimui skirtas priemonės – atnaujinta monitoringo sistema, surinkti duomenys ir atliktų vertinimų rezultatai yra naudojami priimančioms sprendimams ir parenkant tinkamas bioįvairovės išsaugojimui skirtas priemonės. Partnerystė programos ir projektų lygiu buvo gana sėkminga. DPP reikšmingai prisidėjo skatinant dvišalio bendradarbiavimo iniciatyvas projektų lygiu. Partnerystės projektų lygiu buvo sudarytos konkursiniuose, bandomojo pobūdžio projektuose, kuriuos įgyvendinant buvo aktuali Norvegijos patirtis.

Programa LT05 „Rizikos grupės vaikai ir jaunimas“

LT05 programa buvo socialinių reikalų srities programa, orientuota į paslaugų socialinės rizikos vaikams ir jaunimui prieinamumą. Šios investicijos prisidėjo prie geresnės socialinės rizikos vaikų ir jaunimo aprėpties, tačiau sąlyginai nedideliu mastu. Šia programa taip pat buvo finansuotas pirmasis ir vienintelis specialus centras vaikams, kuris iš esmės pakeitė pagalbos bei paslaugų vaikams, nukentėjusiems nuo seksualinės prievartos ir išnaudojimo, teikimo sistemą. Programa nebuvo orientuota į partnerystės ir bendrų rezultatų kūrimą dėl skirtingų šalies donorės ir Lietuvos taikomų institucinių paslaugų soc. rizikos vaikams ir jaunimui teikimo modelių. Dėl to partnerystės projektų lygiu buvo sudarytos tik penktadalyje projektų ir jos rėmėsi anksčiau užmegztais ryšiais.

Programa LT06 „Kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimas ir atgaivinimas“

LT06 programos įgyvendinimas svariai prisidėjo prie medinio kultūros paveldo išsaugojimo ir pritaikymo šiandieninėms visuomenės reikmėms bei sudarė sąlygas gerinti kultūros paveldo pažinimą ir priežiūrą. Partnerystės programos ir projektų lygiu buvo gana sėkmingos – daugiau nei pusė projektų turėjo partnerį iš valstybės donorės, kurį įtraukė siekdami pritaikyti aktualią šalių donorių organizacijų patirtį medinio paveldo tvarkybos srityje.

Programa LT07 „Europos kultūros paveldo ir menų įvairovės skatinimas“

LT07 programos lėšomis buvo sukurti ir Lietuvos regionuose pristatyti tarptautiniai kūrybiniai produktai (parodos, šokių pasirodymai), įgyvendinti tarptautinio bendradarbiavimo projektai. Programos parama buvo reikšmingas veiksnys, prisidėjęs prie meno sklaidos Lietuvos regionuose – sudarė apie 14 % nacionaliniu lygiu skiriamų lėšų. Be to, ji sustiprino projektuose dalyvavusių organizacijų ir atskirų kūrėjų kompetencijas, norą ir galimybes ateityje dalyvauti ar inicijuoti tarptautinio bendradarbiavimo projektus ir, tam tikrais atvejais, prisidėjo didinant jų žinomumą tarptautiniu lygiu. LT07 programa buvo vienintelė EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų programa, kurioje didelės dalies partnerių vaidmuo buvo lygiavertis projektų vykdytojų vaidmeniui, todėl įgyvendinti projektai teikė aiškią abipusę naudą Lietuvos ir Norvegijos bei Islandijos menininkams.

Programa LT08 „EEE stipendijų programa“

LT08 programa buvo švietimo srities programa, kuri siekė gerinti ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo mokinių pasiekimus modernizuojant ugdymo turinį ir švietimo darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą bei didinti suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą tobulinant suaugusiųjų švietimo darbuotojų kompetencijas. Atsižvelgiant į mažą programos finansinę apimtį, labai plačius tikslus ir nepakankamą lėšų koncentravimą, programos poveikis buvo ribotas ir pasireiškė tik atskirų projektų lygiu. Papildomai galima identifikuoti programos naudą skatinant švietimo įstaigų tarptautiškumą – programa sudarė galimybes užmegzti ryšius, kurie, remiantis stebėsenos rodikliais ir projektų vykdytojų apklausa, turėtų būti plėtojami ir toliau.

Programa LT09 „Žaliosios pramonės inovacijos“

LT09 programos pagrindinis tikslas buvo paskatinti verslo ir viešųjų institucijų požiūrio pokyčius į aplinkosaugos ir „žalumo“ versle principų taikymo galimybes. Programa buvo siekiama parodyti, jog atsakingas požiūris į aplinkosaugą turėtų būti viena iš verslo socialinės atsakomybės dalių, tausojant aplinką bei kartu išlaikant ir didinant ekonominę efektyvumą, paskatinti žaliosios pramonės technologijų ir produktų plėtrą. Mikrolygiu tai pavyko pasiekti – dalyvavusias įmones tenkina pasiekti rezultatai, joms pavyko sumažinti gamybos kaštus, jų kuriami produktai tapo patrauklūs rinkoje. Tačiau didesnio poveikio makrolygiu programa nepadarė, nes jos apimtis ir dalyvavusių įmonių skaičius yra labai mažas vertinant Lietuvos mastu. Programa įgyvendinta kaip pirmasis bandymas, siekiant išbandyti ir įgyti patirties skatinant žaliąsias inovacijas versle.

Programa LT10 „Gebėjimų stiprinimas ir institucinis valstybės, paramos gavėjos ir Norvegijos viešųjų institucijų regioninės valdžios bendradarbiavimas“

LT10 programos tikslas buvo prisidėti prie regioninės politikos įgyvendinimo efektyvumo. Šio tikslo buvo siekiama stiprinant administracinius gebėjimus: plėtojant žmogiškuosius išteklius bei tobulinant įrankius ir sistemas. Tačiau rizika dėl nepakankamo sukurtų rezultatų pritaikymo ir realaus panaudojimo mažina programos naudą. Programa sudarė galimybes įgyvendinti administracinių gebėjimų stiprinimo iniciatyvas, kylančias „iš apačios“, konkreitiems regionams aktualiose srityse. Tačiau nesusiaurinus sričių, neįvardijus siekiamo rezultato ir nesuderinus šių iniciatyvų su konkrečių pokyčių (reformų, naujų veiklos modelių kūrimu) įgyvendinimu bei ES SF lėšomis finansuojamomis iniciatyvomis, sunku įvardyti programos lygmens poveikį regionų gebėjimams stiprinti.

Partnerystė programos lygiu nepateisino nei Lietuvos, nei šalių donorių lūkesčių. Partnerystė projektų lygiu buvo privaloma ir įgyvendinta gana sėkmingai – užmegzta naujas ar sustiprintas ankstesnis bendradarbiavimas tarp nacionalinio bei vietos lygmens institucijų, paskatinęs perimti Norvegijos praktiką ar kartu ieškoti tinkamiausių sprendimų Lietuvoje.

Programa LT11 „Visuomenės sveikatai skirtos iniciatyvos“

LT11 programos bendrasis tikslas buvo pagerinti sveikatos priežiūros paslaugų (prevencinio pobūdžio priemonių, skirtų vaikams ir jaunimui) efektyvumą, ilguoju laikotarpiu prisidedant prie tikslinės grupės – vaikų ir jaunimo – sveikatos gerinimo ir sveikatos netolygumų mažinimo. Programa buvo įgyvendinta rezultatyviai. Visi rodikliai pasiekti planuota arba didesne apimtimi. Atnaujinta trečdalis visų sveikatos kabinetų Lietuvos ikimokyklinio ir bendrojo lavinimo ugdymo įstaigose. Dalyje Lietuvos savivaldybių įdiegtas Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų (toliau – JPSPP) teikimo modelis, kuris tarptautiniu mastu pripažintas tarp geriausių Finansinių mechanizmų lėšomis finansuotų visuomenės sveikatos srities projektų. Atnaujinus sveikatos kabinetus bei sukūrus JPSPP teikimo modelį dalyje savivaldybių pagerėjo prevencinių sveikatos priemonių vaikams ir jaunimui įgyvendinimas, išaugo paslaugų šiai tikslinei grupei teikimo galimybės. Naudojantis DBF ir papildomų veiklų finansavimu, vyko intensyvus bendradarbiavimas. Užmegzti ryšiai su daugiau nei 60 Norvegijos institucijų, taip pat apsikeista patirtimi su daugiau nei 10 kitų šalių paramos gavėjų. Organizuotos tarptautinės konferencijos, seminarai, dvišaliai vizitai.

Programa LT12 „Šengeno bendradarbiavimas ir kova su tarptautiniu nusikalstamumu, įskaitant prekybą žmonėmis ir klajojančias nusikalstamas grupuotes“

LT12 programa buvo orientuota į gyventojų saugumo didinimą, tobulinant Šengeno valstybių narių teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo veiksmingumą, ir į efektyvesnę kovą su organizuotu nusikalstamumu, įskaitant prekybą žmonėmis. Programa įgyvendinta sėkmingai: jos lėšomis įsigyta įranga ir įdiegtos informacinės sistemos sudarė prielaidas pareigūnams greičiau surinkti informaciją apie tiriamą objektą, paprasčiau ir kokybiškiau atlikti įvairias tyrimų procedūras bei pagerino pareigūnų veiklos kokybę. Partnerystė buvo santykinai nedidelio masto: programa partnerio neturėjo ir projekto lygiu naujų partnerysčių užmegzta nebuvo. Tačiau ji sudarė galimybes sustiprinti iš anksčiau užmegztą partnerystę tarp Lietuvos ir Norvegijos policijos.

Programa LT13 „Efektyvumas, kokybė ir skaidrumas Lietuvos teismuose“

LT13 programa buvo teisingumo srities programa, kurios pagrindinis tikslas – nešališkesnė ir efektyvesnė teismų sistema. Programos turinys buvo suformuluotas Lietuvos institucijų, remiantis nacionaliniais poreikiais. Programa buvo didžiausias pokyčių teismų sistemoje 2013–2017 m. finansavimo šaltinis ir jos poveikis plačiai apims Lietuvos teisminę sistemą. Jau dabar yra duomenų, jog visapusiškai išplėta teismų IS ir visose teismų patalpose įrengta moderni įranga prisideda prie greitesnio bylų nagrinėjimo. Išplėta teisminės mediacijos civilinėse bylose priemonė, kuri, jei ir toliau bus vis aktyviau taikoma, prisidės prie teismo sistemos apkrovimo mažinimo ir valstybės lėšų taupymo. Dvišalis bendradarbiavimas vyko tik tarp dviejų giminingų institucijų – Lietuvos ir Norvegijos

nacionalinių teismų administracijų. Institucijos ryšius buvo užmezgusios anksčiau. Partnerystė ne tik padėjo tinkamai įgyvendinti visas planuotas programos veiklas, tačiau sukūrė ir papildomos neplanuotos naudos.

Programa LT14 „Pataisos, įskaitant bausmes be įkalinimo“

Programa buvo siekiama Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje skatinti naujoves. Ypač svarbu tai, jog programa prisidėjo prie resocializacijos plėtros Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje, reikšmingai parėmė laisvės atėmimo įstaigų darbuotojų kompetencijos kėlimą, kuriuose dalyvavo daugiau nei pusė šiose institucijose dirbančių asmenų, skatino alternatyvias bausmių atlikimo priemones. Finansinių mechanizmų parama buvo didžiausias pokyčių Lietuvos bausmių sistemoje šaltinis per pastaruosius metus. Pradėtos diegti naujovės, renovuojamos patalpos, steigiamos naujos įstaigos, susijusios su nuteistųjų resocializacija, skatina PO taikyti naujoves ir kitose Lietuvos laisvės atėmimo įstaigose, kurios per šį finansinio mechanizmo laikotarpį negavo paramos. Investicijos į bausmių vykdymo institucijų darbuotojų mokymus yra taip pat svarbus veiksnys, skatinantis požiūrio pokytį į Lietuvos bausmių vykdymo sistemą. Bendradarbiavimui skirti instrumentai sudarė galimybes giliau pažinti gerąją Norvegijos praktiką ir įdiegti ją Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje.

Finansinių mechanizmų vertinimas nacionaliniu lygiu: socialinių ir ekonominių tikslų įgyvendinimas

Apibendrinant programų rezultatus, jų įgyvendinimas Lietuvoje vertinamas kaip sėkmingas. Bendras rezultatyvumas gana aukštas, daugelis programų pasiekė joms numatytus tikslus. Kaip pagrindines rezultatyvumą mažinančias kliūtis galima įvardyti programų lygmens administravimo problemas bei pačių rodiklių trūkumus. Atsižvelgiant į didelę programų sklaidą ir sričių įvairovę, pasiekti rezultatai daugeliu atvejų sukūrė tik prielaidas, svarbias pokyčiams įgyvendinti (pvz., vandens būklės ir biologinės įvairovės gerinimui, meno sklaidai regionuose, žaliosios pramonės plėtrai, vaikų ir jaunimo sveikatos gerinimui, kovos su tarptautiniu nusikalstamumu efektyvumo didinimui, bausmių vykdymo sistemos pertvarkai). Konkrečius pokyčius paskatino tos programos, kurios buvo labiau koncentruotos, nukreiptos į siauresnę sritį (pvz., medinių NKPV tvarkybą, specifinių viešųjų paslaugų socialinės rizikos vaikams ir jaunimui kūrimą, teismų sistemos veiklos efektyvumą).

Vertinant programų rinkinį, kaip visumą, identifikuotos kelios stipriosios ir silpnosios pusės.

Pirma, bendrąjį programų rinkinį sudarė didelis skaičius mažos finansinės apimties programų. Investicijos nebuvo pakankamai koncentruotos ir dėl to turėjo mažas galimybes įgyvendinti esminius pokyčius visos srities mastu. Tokį pasirinkimą lėmė šalių donorių pasiūlos ir Lietuvos paklausos derinys bei siekis patenkinti daugelio sektorių institucijų interesus įgyvendinti jiems svarbius projektus atskirose srityse. Antra, daugelio atskirų programų intervencijų logikos buvo tinkamos – tikslai ir finansuojamos veiklos atliepė konkrečių sričių poreikius ir buvo suderintos su kitomis priemonėmis (užtikrintas išorinis suderinamumas). Trečia, paramos įgyvendinimas programiniu būdu užtikrino investicijų tikslumą ir suderinamumą su kitomis viešosiomis intervencijomis. Ketvirta, be tiesioginės naudos, t.y. investicijų į konkrečias sritis, Finansiniai mechanizmai kuria ir papildomą naudą – sudaro galimybę įgyti žinių, ekspertinę pagalbą, siekiant didinti viešųjų paslaugų, taikomų priemonių efektyvumą, diegiant naujus modelius. Šis tikslas nebuvo

aiškiai identifikuotas ir integruotas rengiant 2009–2014 m. laikotarpio programas Lietuvoje, o taip pat nepakankamai išnaudotas jas įgyvendinant.

Nustatyta, kad programų įgyvendinimo efektyvumas taip pat buvo svarbus veiksnys, turėjęs reikšmingą poveikį programos rezultatams, o stebėsenos sistemos (daugiausia stebėsenos rodiklių) trūkumai ribojo galimybes šiuos rezultatus ir naudą pamatuoti ir įvertinti. Atskirų programų administravimo efektyvumas reikšmingai skyrėsi. Geriau įgyvendintos tos programos, kuriose PO buvo suinteresuotos siekiamais rezultatais, į programų ir projektų planavimą įtraukė „turininius“ padalinius, turėjo tinkamus gebėjimus – pakankamus žmogiškuosius išteklius, patirties administruojant panašias intervencijas. Administravimas projektų lygiu buvo efektyvus. Efektyvumą taip pat ribojo didelis įgyvendinimą įtrauktų institucijų skaičius, apjungiantis kelis vertikalius lygius (Finansinių mechanizmų valdymas – koordinavimas nacionaliniu lygiu – programų įgyvendinimas – projektų administravimas), net dešimt sektorinių institucijų, o taip pat kelias šalis.

Finansinių mechanizmų vertinimas nacionaliniu lygiu: bendradarbiavimo stiprinimo tikslo įgyvendinimas

Programų rezultatyvumas, skatinant bendradarbiavimą, vertinamas kaip vidutinis. Kultūros, menų įvairovės bei sveikatos srityse bendradarbiavimas buvo intensyvus ir sėkmingas, tačiau dalyje sričių, tokių kaip aplinkos gerinimo, administracinių gebėjimų stiprinimo, ne visos galimybės buvo visapusiškai išnaudotos ir bendradarbiavimo mastas buvo mažesnis nei tikėtasi. Kita vertus, visose srityse (net ir tose, kuriose bendradarbiavimas vyko mažesniu mastu) užmegzti ryšiai sukūrė apčiuopiamą naudą – pagerino projektų rezultatus arba sukūrė platesnę naudą, peržengiančią programų rėmus.

Nacionalinio bendradarbiavimo fondo vertinimas

NBF buvo naujas bendradarbiavimui stiprinti skirtas įrankis 2009–2014 m. laikotarpiu ir bendra jo įgyvendinimo praktika visų Finansinių mechanizmų lygiu tik formavosi. Atsižvelgiant į tai, NBF įgyvendinimas Lietuvoje taip pat nebuvo pakankamai sklandus. Buvo panaudota 0,29 mln. € (69% skirto finansavimo), už kuriuos įgyvendinti 7 tiesioginio finansavimo projektai, o planuotas paraiškų konkursas nepaskelbtas.

NBF sudarė galimybes įgyvendinti bendradarbiavimo iniciatyvas, užmegzti ir sustiprinti partnerystes už programų tematikos ribų. NBF paskatino tyrimus, akademines ir politines diskusijas energetinio saugumo, demokratinių institucijų, lyčių lygybės, žmogaus teisių srityse. Taip pat identifikavo politikos įgyvendinimo problemas, pateikė konkrečius sprendimus ir parengė įrankius joms spręsti. Be to, didesnė dalis projektų taip pat prisidėjo prie Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai 2013 metais.

Rekomendacijos

Remiantis vertinimo rezultatais buvo suformuluotos rekomendacijos dėl programų planavimo ir jų įgyvendinimo naujuoju laikotarpiu bei pradėtų pokyčių tęstinumo. Planuojant ateinančio finansinio periodo veiklos kryptis, siūloma laikytis vienos iš dviejų galimybių arba jas derinti. Siekiant maksimizuoti paramos poveikį ir įgyvendinti realius pokyčius, lėšas tikslinga labiau koncentruoti. Didesnės finansinės apimties programos ir mažesnis programų skaičius padidintų potencialų poveikį bei sumažintų administracinius

kaštus. Antra siūloma galimybė – ribotus Finansinių mechanizmų finansinius išteklius naudoti naujų priemonių išbandymui. Investuojant į naujų idėjų išbandymą, naujų veiklos modelių pritaikymą, reikalinga iš anksto nusistatyti kriterijus, kas bus laikytina bandymo sėkme. Pasiteisinus praktikai, užtikrinti tęstinumą ir įgyvendinimą platesniu mastu (pvz., panaudojant ES SF lėšas).

Planuojant intervencijas, papildomai rekomenduojama atsižvelgti į šiuos aspektus:

- Planuojant programas, papildomai įvertinti, kuo būtų naudinga šalių donorių patirtis ir ekspertinė pagalba, kokias sritis tikslinga pažinti ir kokią patirtį pritaikyti, tokiu būdu sudarant sąlygas tikslingai pasinaudoti dvišalio bendradarbiavimo įrankiais. Siekiant tikslingai pasinaudoti šalių donorių patirtimi, reikalinga didinti žinias apie šiose šalyse taikomą praktiką;
- Programose numaćius finansuoti minkštąsias gebėjimų stiprinimo, patirties dalybos veiklas, derinti jas su konkrečiais pokyčiais srityje, reformomis, aiškiau apibrėžti siekiamus tikslus. Tai sustiprintų tikimybę įgytas žinias panaudoti praktikoje.

Taip pat pateiktos rekomendacijos dėl efektyvesnio Finansinių mechanizmų administravimo. Siūloma didinti programų administravimo efektyvumą ir operatyvumą pasirengimo etape, mažinti PO ir koordinavimo institucijos funkcijas ir darbo krūvį administruojant bendradarbiavimo fondų veiklas ir įvertinti galimybes veiklų lygmens administravimą perduoti CPVA, atsižvelgti į potencialių pareiškėjų poreikius organizuojant konsultacijas su suinteresuotų pusių atstovais, kiek įmanoma unifikuoti bendradarbiavimui skirtus instrumentus, gerinti stebėsenos rodiklių kokybę – pačių rodiklių pasirinkimą ir jų siektinų reikšmių nustatymą. Pateiktos šios konkrečios rekomendacijos dėl stebėsenos rodiklių:

- Nustatyti optimalų rodiklių skaičių, siekiant užtikrinti, kad būtų stebimas visų siekiamų rezultatų įgyvendinimas, tačiau stipriai jų neišskaidant (optimalu nustatyti ne daugiau nei 1-3 produkto rodiklius ir 1-2 rezultato rodiklius kryptčiai);
- Laikytis rodiklių „hierarchijos“, t.y. rezultato rodikliai neturi būti produkto rodiklių suma, o turėtų parodyti tikslinės grupės padėties pokytį dėl įgyvendintų projektų (pvz., socialinių paslaugų gerinimo srityje: produkto rodiklis gali būti „sukurtas socialinių paslaugų centras“; rezultato – „aptarnautų „klientų“, aptarnautų tikslinės grupės narių skaičius/ dalis nuo visos tikslinės grupės“; bausmių vykdymo srityje: produkto rodiklis – „modernizuotų kalnimo įstaigų/ vietų skaičius“; rezultato – „kalinių, kuriems pagerintos sąlygos, skaičius/ dalis nuo visų kalinių“; gebėjimų stiprinimo srityje: produkto – „mokymo renginių skaičius“; rezultato – „institucijų darbuotojų, sustiprinusių kompetencijas tam tikroje srityje, skaičius/ dalis nuo bendro institucijos darbuotojų skaičiaus“).
- Vengti „tuščių“ rodiklių, kurie neparodo konkrečių pasiekimų ir rezultatų, pavyzdžiui, „įgyvendintų projektų skaičius“.
- Tikslinti rodiklių aprašymo metodiką, aiškiai apibrėžiant, kas ir koku būdu yra skaičiuojama (pvz., jei siekiama iš visų tam tikras paslaugas centrų surinkti informaciją apie jų lankytojų skaičių, būtina užtikrinti, kad visi paslaugų centrai vienodai skaičiuotų, kas yra lankytojas ar apsilankymas);
- Nustatant siektinas reikšmes, remtis panašių ankstesnio laikotarpio Finansinių mechanizmų programų ar kryptčių pasiekimais, taip pat 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos priemonių stebėsenos rodiklių įgyvendinimo patirtimi.

- Keisti Finansinių mechanizmų lygmens standartinius rodiklius ir juos taikyti tik „standartinėms“ visose šalyse intervencijoms;
- Peržiūrėti dvišalio bendradarbiavimo stebėsenos rodiklius, aiškiau apibrėžiant, kas jais yra skaičiuojama.